

PAMĚŤ A JEJÍ MOŽNOSTI

Zkusme si po přečtení *Nebarevných vzpomínek* Martina Vopěnky v klidu a tichu sednout do křesla, ztišit se, zavřít oči a pokusit si postupně vybavovat totéž, co si vybavoval autor při psaní své knihy, tedy své dětství, dobu vymezenou okamžikem našeho narození a koncem sedmého roku života. Zkusme si vzpomenout na všechny lidi, kteří nás tehdy obklopovali, na místa, v nichž jsme se pohybovali a žili, na předměty, které jsme brali do rukou... Většinou zjistíme, že to není vůbec nic snadného a že se nám toho vybavuje žalostně málo. Lidská paměť většinou pracuje tak, jak ukázal Josef Hiršal ve své *Písni mládí*: nejdříve nám vyjeví jen základní obrys, děj zaznamenaný na několika málo stránkách. Ten pak můžeme postupně doplňovat „poznámkami pod čarou“ a ty pak posléze – třeba i s pomocí ověřování a dohledávání faktů – doplnit poznámkami ještě podrobnějšími, odbočkami jdoucími i do těch nejjemnějších detailů.

Vopěnka při psaní své knihy postupoval jinak než Josef Hiršal: své vzpomínky nehierarchizoval, nedělil je na rámcové a jednotlivé, kladl je prostě jednu vedle druhé, nic též nedohledával a neověřoval, nechal s maximální možnou poctivostí promlouvat pouze svou paměť. A přitom postupoval krok za krokem, větu za větou klidně, soustředěně, jako by se bál prudším slovním gestem či efektní pointou narušit postupné nanášení „nebarevných barev“ své paměti na plátno, o nějž se bude moci poděli s ostatními.

Při svém psaní Vopěnka ovšem jen prostě nezaznamenává a nepopisuje. Protože ví, že jeho dětství je již nenávratnou minulostí stále se vzdalující v čase, vidí ho též už z historické perspektivy a potřebného odstupu a je schopen hodnotit to, co ho tehdy obklopovalo, v čem žil. Hodnotící aspekt je pro Vopěnku stejně důležitý jako aspekt kronikářský – v tom se projevuje jako klidný a vlídný moralista s velkým citem pro hodnocení druhého člověka. Hodnotí-li Vopěnka, neznamená to, že by soudil. Snaží se především porozumět druhému a pochopit ho.

Pod klidným tokem Vopěnkova vyprávění lze téměř na každé stránce vycítit silné citové zaujetí – je zřejmé, že tato kniha má pro autora zvláštní význam, že většinu toho, co zaznamenává, znovu vnitřně žije. Zvláště silně je to cítit z postupně vytvářeného obrazu autorovy maminky: v těch záznamech již nejde jen o zachycení paměti, o pouhou literaturu, tam se spolu s autorem dotýkáme živého člověka.

To, co Vopěnka vypráví o své rodině, to vše jistě v dějinných souvislostech nemohl vnímat jako malé dítě. Teprve jako dospělý muž mnohé pochopil a domyslel a na základě toho pak vyprávění o svém dětství obohatil nahlédnutým smyslem: dítě smysl jen nejasně tuší kdesi v budoucnosti a postupně ho hledá, spisovatel se k jeho pochopení – byť samozřejmě nakonec vždy jen částečnému – během svého života přibližuje.

Vopěnkova kniha nepodává zdaleka jen obraz jeho nejbližšího okolí a rodiny, která ho obklopovala. Přináší též podstatný kamínek do mozaiky, v níž si s časovým odstupem skládáme obraz šedesátých let dvacátého století. Málokterý český spisovatel dokázal tuto dobu zachytit tak věcně, střídme a přesvědčivě jako Martin Vopěnka. Jsou to zdánlivě jakoby jen střípky, a přece vytvářejí celistvý obraz s obecnou platností.